

легія:

Головний редактор),
К. Вітте, М. І. Гуревич,
Комісаренко, П. Г. Кос-
П. М. Серков, М. М. Си-
омкіс, П. Д. Харченко,
ний секретар).

ада:

Нікітін
Приходькова
Склярів
Спасокукоцький
Скаренко
Райгельберг
Фельдман

льця, 4, тел. 91-00-31.

т. XIV, № 3

мке)

в год

ной

Коректори І. Н. Колдаєва, Л. Б. Усатова

Друк фіз. аркушів 9,0. Умови. друк.
адання 28.III 1968 р. Підписано до друку

Київ, Репіна, 3.

Раді Міністрів УРСР, Київ, Репіна, 4.

Корифей і засновник пролетарської революційної науки

С. С. Гурвич

Всі люди праці, все прогресивне людство нашої планети відзначають 150-річчя з дня народження геніального засновника наукового комунізму, вчителя і вождя міжнародного пролетаріату, найвидатнішого революціонера всіх часів, справжнього гіганта думки Карла Маркса. З цим ім'ям вже більш століття зв'язана історія людства, що розвивається під знаком торжества його безсмертних ідей, бо Маркс вказав шлях не тільки до пізнання, але й до революційного перетворення світу. Маркс створив першу комуністичну партію і вчення, яке, за визначенням В. І. Леніна, стало «науковим виразом корінних інтересів пролетаріату».

В. І. Ленін говорив, що навіть противники Маркса визнавали «надзвичайну послідовність і цільність його поглядів, які дають в сукупності сучасний матеріалізм і сучасний науковий соціалізм як теорію і програму робітничого руху всіх цивілізованих країн світу» («Спогади про Маркса і Енгельса». Держвидав політлітератури УРСР, Київ, 1957, стор. 14).

Карл Маркс народився 5 травня 1818 року в невеликому німецькому містечку Трирі, в прогресивно настроєній сім'ї трирського адвоката Генріха Маркса і його дружини Генрієтти. Батько Маркса ще в молоді роки рішуче розірвав з рідним домом, де його готували до духовної кар'єри і, незважаючи на самотність, бідність і тяжку працю, здобув освіту і став адвокатом. Сім'я його була великою, багатодітною. Але незважаючи на це, ліберально настроєний, здобувши собі повагу колег і городян, Генріх Маркс зробив усе, щоб його діти одержали добру освіту. Карл Маркс після закінчення гімназії навчався в Бонському і Берлінському університетах, де не тільки оволодів юриспруденцією, але й серйозно захопився художньою, науковою, особливо філософською літературою, зокрема філософією Гегеля і Фейєрбаха.

Співробітництво К. Маркса в «Рейнській газеті» (редактором якої він згодом стає) в промислово розвинутій Рейнській області Німеччини змушує його ретельно вивчити, поряд з матеріалістичними творами Л. Фейєрбаха, численні економічні праці й історичну літературу і глибоко ознайомитись з становищем робітничого класу в Німеччині. Під керівництвом Маркса газета набирає революційно-демократичного напрямку.

Тут вперше Маркс зустрічається з Фрідріхом Енгельсом, який відвідав його на шляху в Англію і що став на все життя його бойовим другом і соратником.

Незабаром газета була закрита реакційним пруським урядом і восени 1843 року Маркс виїждить у Париж, де приступає до видання журналу «Німецько-французький щорічник». Написана ним у цей пе-

ріод праця, що була присвячена критиці гегелівської філософії права, знаменувала собою остаточний перехід Маркса від ідеалізму до матеріалізму і від революційного демократизму до комунізму.

Саме тут Маркс прийшов до висновку, що «подібно до того, як філософія знаходить у пролетаріаті свою **матеріальну зброю**, так і пролетаріат знаходить у філософії свою **духовну зброю**» (К. Маркс і Ф. Енгельс. Твори, Держполітвидав УРСР, Київ, т. I, стор. 397) і, що **голова** емансипації трудящого людства — **філософія**, а її **серце** — пролетаріат. Він часто любив повторювати слова стародавніх арабських мислителів: «хто маючи язик, мовчить, чи маючи клинок, не разить, — той тільки марно небо коптить». Проте однієї теоретичної критики старого ладу замало. І він дійшов до висновку, що «зброя критики не може, звичайно, замінити критики зброєю, матеріальна сила повинна бути розбита матеріальною ж силою; але й теорія стає матеріальною силою, як тільки вона оволодіває масами». (Твори, т. I, стор. 391).

У Париж до Маркса вдрує приїжджає Ф. Енгельс, який з того часу і починає спільну з ним наукову і революційну діяльність.

Пруський уряд, що уважно стежив за діяльністю і працями Маркса, звинувачує його у «державній зраді та образі його величності» і видає наказ про арешт Маркса на випадок переїзду ним державного пруського кордону. Під тиском Прусії у січні 1845 року французький уряд видає розпорядження про висилку Маркса з Франції, і він переїхав у Брюссель, де перебував з січня 1845 по березень 1848 р.

За цей період Маркс пише «Тези про Фейєрбаха» — геніальний документ, що містив у собі зародок діалектичного та історичного матеріалізму, та один з перших творів зрілого марксизму «Злиденність філософії» у відповідь на «Філософію злиденності» Прудона. Разом з Енгельсом він створює праці — «Святе сімейство...» та «Німецьку ідеологію», що мали величезне значення для розробки ними діалектико-матеріалістичної філософії і теорії наукового комунізму.

У цей же період спільно з Енгельсом К. Маркс створює у Брюсселі Комуністичний кореспондентський комітет, який повинен був ідейно і організаційно згуртувати передових представників робітничого і соціалістичного руху різних країн. В цей же час відбувається і така знаменна подія, як створення ними у Лондоні першого «Союзу комуністів», програмою якого став також спільно написаний з Енгельсом знаменитий «Маніфест Комуністичної партії» — перший програмний документ наукового комунізму.

В. І. Ленін писав: «Ця невеличка книжечка варта цілих томів: духом її до цього часу живе і рухається весь організований пролетаріат цивілізованого світу» (В. І. Ленін, Твори, Держвидав політлітератури УРСР, Київ, т. 2, стор. 10).

У березні 1848 року К. Маркса за активну участь в республіканському русі було заарештовано і вислано з Бельгії. Він переїхав у Париж, де створює новий Центральний комітет Союзу комуністів. У зв'язку з початком революції разом з Енгельсом Маркс їде у Німеччину і починає видавати у Кельні «Нову Рейнську газету», яка веде боротьбу за єдину демократичну німецьку республіку. Не дивно, що газету закривають, а Маркса за революційну діяльність і зв'язок з робітничим союзом із Прусії висилають. Тоді разом з Енгельсом він прямує в охоплену повстанням південно-західну Німеччину, а далі в Париж, де також назрівали великі революційні події. Але в серпні 1849 року К. Маркс був змушений емігрувати в Лондон, де і перебував до кінця свого життя, за винятком короткої подорожі перед самою

смертю у 1882 році (помер у Алжирі, Франції та Італії).

Протягом першого десятиріччя діяльності Маркс створив у Франції з 1848 по 1882 рік понад 1500 статей у комуністичних, «Вісник», «Вісник комуністів», «Вісник комуністів», «Вісник комуністів» (до критики політичної економії друківаних аркушів) «Основи критики політичної економії».

На початку наступного десятиріччя Маркс і Енгельс історію «Міжнародного товариства робітників» в Сент-Мартінс-холлі часового комітету, а потім «Установчий маніфест» і «Маніфест Комуністичної партії» створили разом з Енгельсом. На засіданні про заробітну плату, ціну і вартість праці, доводячи національно-визвольного руху керує Першою лондонською конференцією 1867 року випускає на світ свою книгу «Про заробітну плату, ціну і вартість праці», доводячи національно-визвольного руху керує Першою лондонською конференцією 1867 року випускає на світ свою книгу «Про заробітну плату, ціну і вартість праці».

Маркс сам вважав «Капітал» своєю великою працею. Саме він писав: «Капітал» — це наука про історію та відкриття історичного виробництва. Шалено атакують цю книгу, вляючи її ідеї і висновки. А в історії, як говорив В. І. Ленін, часна загальна криза всієї історичної системи колоніалізму.

Третє десятиріччя лондонського періоду Маркса почалося бурхливим поворотом — першої спроби історичної була висунута ще до сформульована в історично-визвольного емігранта І. Вебера.

Поряд з великою науковою революційною практикою Маркса в історії міжнародного руху в Європі характер війни і закликає до організації масових виступів Паризької комуні. Він покладає на комуні, як першої спроби спеціальній роботі «Громадянська війна» приймається Генералом останніх своїх творів — у «Капіталі» демократів Маркс формулює про перехідний етап комуністичного суспільства.

В нових історичних умовах після поразки Паризької комуні.

ніці гегелівської філософії права, від Маркса від ідеалізму до маратизму до комунізму.

овку, що «подібно до того, як фіо «матеріальну зброю, так і про-духовну зброю» (К. Маркс і ав УРСР, Київ, т. I, стор. 397) і, одства — філософія, а її серце —ювати слова стародавніх араб-ювчить, чи маючи клинок, не ра-ь». Проте однієї теоретичної кри-ов до висновку, що «зброя кри-тики зброєю, матеріальна сила к силою; але й теорія стає мате-олодіває масами». (Твори, т. I,

жджає Ф. Енгельс, який з того і революційну діяльність.

в за діяльністю і працями Марк-ді та образі його величності» і ппадок переїзду ним державного у січні 1845 року французький у Маркса з Франції, і він пере-1845 по березень 1848 р.

про Фейербаха» — геніальний діалектичного та історичного ма-врілого марксизму «Злиденність злиденності» Прудона. Разом з сімейство...» та «Німецьку ідео-для розробки ними діалектико-кового комунізму.

ом К. Маркс створює у Брюссе-омітет, який повинен був ідейно представників робітничого і со-же час відбувається і така зна-вдодні першого «Союзу комуні-пільно написаний з Енгельсом партії» — перший програмний

книжечка варта цілих томів: ду-весь організований пролетаріат рри, Держвидав політлітератури

активну участь в республікан-но з Бельгії. Він переїхав у Па-комітет Союзу комуністів. У Енгельсом Маркс іде у Німеччи-Рейнську газету», яка веде бо-у республіку. Не дивно, що га-ційну діяльність і зв'язок з ро-Тоді разом з Енгельсом він но-західну Німеччину, а далі в волюційні події. Але в серпні грувати в Лондон, де і перебу-короткої подорожі перед самою

смертю у 1882 році (помер Маркс 14 березня 1883 року) для лікуван-ня до Алжиру, Франції та Італії.

Протягом першого десятиріччя лондонського періоду свого життя та діяльності Маркс створює такі великі праці, як «Класова боротьба у Франції з 1848 по 1850 рр.», «Викриття про Кельнський процес комуністів», «Вісімнадцяте бріюмера Луї Бонапарта», вступ до праці «До критики політичної економії» і великий рукопис (біля п'ятдесяти друкованих аркушів) «Основні риси критики політичної економії», що був по суті першою чернеткою трьох томів «Капіталу».

На початку наступного десятиріччя відбувається підготовлена Марксом і Енгельсом історична подія — заснування 28 вересня 1864 року «Міжнародного товариства робітників» (I Інтернаціоналу) на мі-тингу в Сент-Мартінс-холлі у Лондоні. Маркс обирається членом Тим-часового комітету, а потім Генеральної ради Інтернаціоналу, пише «Установчий маніфест» і «Тимчасовий статут» Міжнародного товари-ства робітників. На засіданні Генеральної ради він робить доповідь про заробітну плату, ціну та прибуток, а також виступає по ірланд-ському питанню, доводячи необхідність підтримки робітничим класом національно-визвольного руху поневолених народів. У вересні 1865 року керує Першою лондонською конференцією Інтернаціоналу, а у вер-есні 1867 року випускає найстрашніший снаряд, що будь-коли до то-го було пушено в голову буржуа (за власним виразом Маркса) — свій основний твір — I том «Капіталу».

Маркс сам вважав «Капітал» головною справою свого життя і до самого кінця працював над цим твором. Саме тут були зроблені й обгрунтовані два великих відкриття, завдяки яким, за виразом Ен-гельса, соціалізм став наукою. Це — відкриття матеріалістичного ро-зуміння історії та відкриття додаткової вартості — цієї таємниці ка-піталістичного виробництва. Вже більше століття ідеологи буржуазії шалено атакують цю книгу, «спростовуючи», перекручуючи і викри-вляючи її ідеї і висновки. Але вчення Маркса всесильне, тому що воно вірне, як говорив В. І. Ленін. Яскравим підтвердженням цього є су-часна загальна криза всієї світової системи капіталізму і крах створе-ної нею системи колоніалізму.

Третє десятиріччя лондонського періоду життя і діяльності Марк-са почалось бурхливими подіями франко-прусської війни та Паризької комуні — першої спроби встановлення диктатури пролетаріату. Ідея останньої була висунута ще у «Маніфесті Комуністичної партії» і чіт-ко сформульована в історичному листі К. Маркса до німецького ре-волюційного емігранта І. Вейдемейера 5 березня 1852 року.

Поряд з великою науковою роботою Маркс був невтомний і у своїй революційній практичній діяльності. Він пише відозви до чле-нів Інтернаціоналу у Європі та Америці, в яких викриває реакційний характер війни і закликає робітників усіх країн знищити всякі війни. Він організує масові виступи робітників у різних країнах на захист Паризької комуні. Він показує всесвітньо-історичне значення Паризь-кої комуні, як першої спроби створити нову пролетарську державу, у спеціальній роботі «Громадянська війна у Франції», яка у вигляді ві-дозви приймається Генеральною радою Інтернаціоналу. В одному з останніх своїх творів — у «Критиці Готської програми» німецьких со-ціал-демократів Маркс формулює ряд важливих положень наукового комунізму про перехідний період і диктатуру пролетаріату, про дві фази комуністичного суспільства.

В нових історичних умовах створення масових робітничих партій, після поразки Паризької комуні і в епоху початку переходу старого ка-

піталізму в його нову імперіалістичну стадію діяльність І Інтернаціоналу було припинено. Як говорив В. І. Ленін, І Інтернаціонал завершив свою історичну роль, поступившись місцем перед епохою незмірно більшого зростання робітничого руху в усіх країнах світу, а саме епохою зростання його **вшир**, створення **масових** соціалістичних робітничих партій на базі окремих національних держав. Потрібно було шукати нові форми зв'язку між цими партіями.

Такі лише основні дати великого життя наймогутнішого з геніїв усіх часів і народів. На їх фоні рельєфно виступає яскравий образ **борця і вченого**. Так, Маркс був чудовим ученим — корифеєм і засновником пролетарської революційної науки. Його твори вражали своєю ясністю і глибиною. В них, як вказував Ленін, можна було віднести з довірою до кожної фрази, з впевненістю, що вона сказана не на вмання, а є результат наукового аналізу велетенського політичного і історичного матеріалу.

Життя Маркса — візир науки і партійної діяльності, синтезу революційної теорії і революційної практики, наукової доброзичливості і служіння науці народу. «Наука зовсім не егоїстична вітха, — говорив Маркс, — і ті щасливці, які можуть присвятити себе науковим завданням, самі першими повинні віддавати свої знання на службу людству» («Спогади про Маркса і Енгельса», стор. 56).

Як вчений Маркс насамперед здійснив величкий подвиг, перетворивши соціалізм з утопії в науку. Як висловився Енгельс, Маркс вперше дав соціалізму, а тим самим всьому робітничому руху глибоку наукову основу. Цією основою став діалектичний та історичний матеріалізм. Саме він, як говорив Енгельс на могилі Маркса, дав можливість останньому відкрити закон розвитку людської історії: той, до останнього часу прихований під ідеологічними нашаруваннями, простий факт, що люди насамперед повинні їсти, пити, мати житло і одягатися, перш ніж бути спроможними займатися політикою, наукою, мистецтвом, релігією і т. д. Маркс поклав край поглядам на суспільство як на механічний агрегат індивідів і встановив поняття **суспільно-економічної формації**, як сукупності даних виробничих відносин, встановивши, що розвиток таких формацій є природно-історичний процес. Не те, що виробляють, а як виробляють — пояснює етапи історичного розвитку. Ось приклад образного визначення Марксом відмінності однієї формації від іншої «ручний млин дає суспільство з сюзереном на чолі, паровий млин — суспільство з промисловим капіталістом на чолі».

Маркс був найгеніальнішим філософом і, навіть, за виразом старійшини сучасної буржуазної філософії лорда Бертрона Рассела, «найпопулярнішим філософом у світі». Але Маркс робив самостійні відкриття в кожній галузі, яку він досліджував, навіть у галузі математики, а тим більше у таких галузях, як політична економія, науковий соціалізм, суспільствознавство в цілому, природознавство. Наука була для Маркса історично рушійною, революційною силою і в його дослідженнях в галузі природознавства, тим більше, що Маркс підкреслював необхідність не тільки пояснення, але й перетворення світу (як це випливало з його знаменитої одинадцятої тези про філософію Л. Фейєрбаха).

На службу перетворенню світу має бути поставлено і природознавство. Тому Маркс підкреслював його велике значення насамперед для промисловості. «Природознавство через промисловість увірвалось у людське життя, перетворюючи його». (К. Маркс і Ф. Енгельс «Із ранніх произведений», стр. 596). Маркс передбачав перетворення нау-

ки у безпосередню продукт очей нашого покоління.

Маркс уважно стежив галузях електрики, а також В одному з листів Енгельс «Фізіологію» Карпентера, кера, «Анатомію мозку і ни — Шванна і Шлейдена» Маркс велике відкриття пр ним еволюційної теорії в б на «Походження видів шля тільки завдано смертельно але й емпірично пояснен стор. 455). «Ця книжка д поглядів» (Твори, т. 30, ст лення Дарвіна мальтузіані нізм».

Виключний інтерес ма ну здоров'я. З цього пита цеву «К. Маркс і Ф. Енге (М., 1952). Ми хотіли б т можна зустріти ще в ранні Марксом в одній ранній я таке хвороба, як не обме стор. 61) — питав молодий

І дійсно, і здоров'я і хі нізму і його пристосовував могою наявних в організм якісно різне, вільне і обме ністю і недостатністю при що відбулись в організмі п

Це — до геніальності своїм змістом, за своєю фі ристикою визначення хворі кladно розроблених визнач і в основі всіх численних д нашій філософській і загал

Теж саме з повною під сом визначення **здоров'я** я симальної активності орга здібностей, які має організ стор. 165).

Маркс весь час цікави внів знаходити раціональн чи ідеологічно невірними мі гельмана 9 жовтня 1866 р. зіологічної медицини», яка сав: «...там багато фантазі ґрунтовну критику старої те

Разом з тим Маркс рі ототожнював людину з маи ше кількісні відмінності. дає початок цій школі, в (кульмінаційного пункту, лі стор. 133).

стадію діяльність І Інтернаціоналу. І Інтернаціонал завершив місцем перед епохою незмірно в усіх країнах світу, а саме епо-масових соціалістичних робітничих держав. Потрібно було шукати.

У житті наймогутнішого з геніїв виступає яскравий образ **борі** ученим — корифеєм і засновником. Його твори вражали своєю в Ленін, можна було віднести істину, що вона сказана не напіз у велетенського політичного і

і партійної діяльності, синтезу практики, наукової доброзичливості, зовсім не егоїстична втіша, — можуть присвятити себе науковим давати свої знання на службу **гелса**», стор. 56).

Як величкий подвиг, перетворився Енгельс, Маркс вперше робітничому рухові глибоку диалектичний та історичний матеріалізм. Маркс, дав можливість людській історії: той, до якого ми нашіриваннями, про-істи, пити, мати житло і одя-займатися політикою, наукою, слав край поглядам на суспіль-в і встановив поняття **суспіль-**і даних виробничих відносин, цій є природно-історичний про-обляють — пояснює етапи істо-ного визначення Марксом від-ний млин дає суспільство з сус-ільство з промисловим капіта-

фом і, навіть, за виразом ста-рії лорда Бертрана Рассела, Але Маркс робив самостійні піджував, навіть у галузі мате-як політична економія, науко-лому, природознавство. Наука революційною силою і в його, тим більше, що Маркс від-ення, але й перетворення сві-одинадцяті тези про філосо-

бути поставлено і природо-о велике значення насамперед ерез промисловість увірвалось (К. Маркс і Ф. Енгельс «Из передбачав перетворення нау-

ки у безпосередню продуктивну силу суспільства, що відбувається на очах нашого покоління.

Маркс уважно стежив в усіх деталях за розвитком відкриттів у галузях електрики, а також вивчав численні науки про живу природу. В одному з листів Енгельсу він, наприклад, писав, що «прочитав: «Фізіологію» Карпентера, ditto Лорда «Вчення про тканини» Келлі-кера, «Анатомію мозку і нервової системи» Шпурцгейма, про клітин-ни — Шванна і Шлейдена» (Твори, т. 30, стор. 326). Високо оцінив Маркс велике відкриття природознавства XIX ст. — створення Дарві-ним еволюційної теорії в біології. Маркс писав, що в праці Ч. Дарві-на «Походження видів шляхом природного добору» (1859) «вперше не тільки завдано смертельного удару по «телеології» в природознавстві, але й емпірично пояснено її раціональний зміст». (Твори, т. 30, стор. 455). «Ця книжка дає природничо-історичну основу для наших поглядів» (Твори, т. 30, стор. 98). Водночас Маркс критикував захоп-лення Дарвіна мальтузіанством і рішуче відкидав «соціальний дарві-нізм».

Виключний інтерес мають погляди Маркса на медицину і охоро-ну здоров'я. З цього питання є спеціальне дослідження І. О. Пашин-цева «К. Маркс і Ф. Енгельс о социальных основах здравоохранения» (М., 1952). Ми хотіли б тільки підкреслити, що проблеми медицини можна зустріти ще в ранніх творах Маркса. Особливо цікавим є дане Марксом в одній ранній юридичній праці **визначення хвороби**: «Що таке хвороба, як не обмежене в своїй свободі життя?» (Твори, т. 1, стор. 61) — питав молодий Карл Маркс.

І дійсно, і здоров'я і хвороба мають те спільне, що це життя орга-нізму і його пристосовуваність до мінливих умов середовища з допо-могою наявних в організмі фізіологічних механізмів. Але це життя якісно різне, вільне і обмежене, з відносно достатньою пристосовува-ністю і недостатністю пристосовуваності внаслідок патологічних змін, що відбулись в організмі під час хвороби.

Це — до геніальності просте і коротке і виключно глибоке за своїм змістом, за своєю філософською і загальнобіологічною характе-ристикою визначення хвороби. Воно й досі лежить в основі всіх до-кладно розроблених визначень цієї основної категорії медичної науки і в основі всіх численних дискусій навколо неї, що все ще тривають в нашій філософській і загально-теоретичній медичній літературі.

Теж саме з повною підставою можна сказати і про дане К. Марк-сом визначення **здоров'я** як максимальної здатності до праці і мак-симальної активності організму, як «сукупності фізичних і духовних здібностей, які має організм, жива особистість людини». (Твори, т. 23, стор. 165).

Маркс весь час цікавився теоретичними питаннями медицини і вмів знаходити раціональне зерно нових поглядів навіть за нечіткими чи ідеологічно невірними міркуваннями авторів. Так, у листі до Л. Ку-гельмана 9 жовтня 1866 р. з приводу книги Т. Муалена «Лекції з фі-зіологічної медицини», яка вийшла в Парижі у 1866 році, Маркс пи-сав: «...там багато фантазії і забагато «побудов». Але все-таки дано ґрунтовну критику старої терапії». (Твори, т. 31, стор. 431).

Разом з тим Маркс різко критикував механіцизм у медицині, що отожднював людину з машиною, вбачав між людиною і твариною ли-ше кількісні відмінності. «Лікар Леруа, — відзначав Маркс, — покла-дає початок цій школі, в особі лікаря **Кабаніса** вона досягає свого кульмінаційного пункту, лікар **Ламетрі** є її центром». (Твори, т. 2, стор. 133).

Ще напередодні першої світової війни, в день 30-річчя з дня смерті Маркса, його геніальний продовжувач В. І. Ленін завбачав великий історичний **тріумф**, який принесе марксизмові прийдешня історична епоха.

Цей прогноз повністю здійснився. І саме Володимир Ілліч заклав перший камінь в основу майбутнього пам'ятника Марксу в центрі Москви 1 травня 1920 року вже після історичної перемоги Великої Жовтневої соціалістичної революції в нашій країні 1917 року. Виступаючи на мітингу, присвяченому закладенню пам'ятника, Ленін говорив про велику честь, що випала на долю Росії, — допомогти створенню соціалістичного суспільства, народження якого було передбачено Марксом.

Нині цей величний монумент, поставлений в період роботи XXII з'їзду КПРС, що прийняв Маніфест Комуністичної партії нашої епохи — нову Програму КПРС, програму побудови комунізму — знаходиться в могутній соціалістичній державі.

Нещодавно ми відзначали 50-річчя нашої революції і існування нашої держави. Генеральний секретар ЦК КПРС товариш Л. І. Брежнев у доповіді «50 років великих перемог соціалізму» відзначав, що зараз наша промисловість дає продукції у 73 рази більше, ніж у 1913 році і майже втричі збільшилась за цей час продукція сільського господарства. Більше, ніж вдвічі, збільшилась середня тривалість життя людей в СРСР. З колишньої убогої і безсилої матушки Русі, як називав її свого часу Некрасов (хоч вона була могутня і багата просторами, природними ресурсами й талановитими людьми), нині Радянський Союз перетворився в дійсно могутню індустріально-колгоспну державу, яка займає друге місце в світі за обсягом промислової продукції і відкрила всім людям землі шлях у космос.

Великий шлях за цей час пройшов і світовий комуністичний рух. Якщо «Союз комуністів», створений Марксом і Енгельсом, нараховував усього 300 членів, а на Першому конгресі I Інтернаціоналу були секції всього лише з чотирьох країн, то Велику Жовтневу соціалістичну революцію очолила створена Ленінін марксистська партія більшовиків, що нараховувала в своїх лавах вже чверть мільйона членів, а на Першому Конгресі III Комуністичного Інтернаціоналу, створеного Ленінін, були представлені комуністичні партії і групи з тридцяти країн.

Нині ж третє людства встала на шлях соціалізму. Створена світова соціалістична система з чотирнадцяти соціалістичних країн, і більше 70 нових держав з'явилися на уламках колишніх колоніальних імперій. Вже 50 мільйонів борців об'єднані у 88 комуністичних і робітничих партіях світу. Тепер вже не імперіалізм, а соціалізм, антиімперіалістичні сили визначають головний зміст і головний напрямок суспільного розвитку.

120 років тому Маркс і Енгельс у Маніфесті Комуністичної партії говорили про «привид комунізму», що блукає по Європі. І хоч тільки цим континентом обмежувалась тоді область його розповсюдження, проти нього об'єднувались наймогутніші реакційні сили тодішньої Європи, від Ватикану до європейських монархів і буржуазних урядів. Десятки урядів багаторазово об'являли марксизм знищеним. Але гинули вони, а марксизм залишався, зростав і мужнів. Буржуазія неодноразово закликала собі на допомогу опортунізм в лавах самого робітничого руху, що атакував марксизм і «справа» і «зліва», від угодців до анархістів, від правих соціалістів до пекінської групи Мао-Цзе дуна. Але багаторазово «убієнний» буржуазними критиками і

ревізіоністами, марксизм зніс свій зріст, як всеосяжна воля.

І нині вже не «привид» комунізму, а могутній Комунізм, марксизм непереможного прогресу людства. Тепер в Маркса лондонські філістери кивають над світом прогресу всіх країн, єдналися! революцією здригаються і ми.

І чарівний образ Маркса людини продовжує володіти писав Енгельс, — поважаючи волюїонісних соратників в усіх кінцях до Каліфорнії. ...у нього чи був хоч один особистий вибір?

І ім'я його, і справа не

ни, в день 30-річчя з дня смерті В. І. Ленін завбачав великий хризмові прийдешня історична

саме Володимир Ілліч заклав пам'ятника Марксу в центрі історичної перемоги Великої війни країні 1917 року. Виступаючи на пам'ятника, Ленін говорив Росії, — допомогти створення якого було передбаче-

оставлений в період роботи ст Комуністичної партії нашої му побудови комунізму — зна-аві.

нашої революції і існування К КПРС товариш Л. І. Бреж-евог соціалізму» відзначав, що ії у 73 рази більше, ніж у цей час продукція сільського ышила середня тривалість рої і безсилої матушки Русі, вона була могутня і багата (ановитими людьми), нині Ра-огутню індустриально-колгосп-івті за обсягом промислової лях у космос.

і світовий комуністичний рух. ексом і Енгельсом, нарахову-нгресі І Інтернаціоналу були Велику Жовтневу соціалістич-марксистська партія більшо-ке чверть мільйона членів, а о Інтернаціоналу, створеного партії і групи з тридцяти

х соціалізму. Створена світо-соціалістичних країн, і біль-мках колишніх колоніальних ії у 88 комуністичних і робіт-алізм, а соціалізм, антиімпе-іст і головний напрямок су-

ніфесті Комуністичної партії укає по Європі. І хоч тільки асть його розповсюдження, реакційні сили тодішньої нархів і буржуазних урядів. марксизм знищеним. Але в і мужнів. Буржуазія неодр-ртунізм в лавах самого ро-«справа» і «зліва», від уго-істів до пекінської групи » буржуазними критиками і

ревізіоністами, марксизм знову і знову підіймався на весь свій гігантський зріст, як всеосяжна величина і переможна сила.

І нині вже не «привид комунізму» блукає по Європі і всьому світу, хоч, як і колись, проти нього об'єднуються найреакційніші сили старого світу, а могутній незламний світовий комуністичний рух. Комунізм, марксизм непереможний, як саме життя, як сонце, що сяє прогресу людства. Тепер вчення «Червоного доктора», як називали Маркса лондонські філістери, оволоділо мільйонами. І ось вже 120 років звучить над світом проголошений ним історичний заклик: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!» від якого сповнені жахом перед світовою революцією здригаються імперіалістичні уряди.

І чарівний образ Маркса і як ученого, і як незламного борця, і як людини продовжує володіти умами всіх чесних людей. «І він помер, — писав Енгельс, — поважаний, любимий, оплакуваний мільйонами революційних соратників в усій Європі й Америці, від сибірських рудників до Каліфорнії. ...у нього могло бути багато противників, але навряд чи був хоч один особистий ворог.

І ім'я його, і справа переживуть віки!» (Твори, т. 19, стор. 340).

Надійшла до редакції
23.II 1968 р.